

ΓΝΩΡΙΖΩ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το ερώτημα που κατά κύριο λόγο απασχολεί και προβληματίζει το μαθητή από τη στιγμή που διαβάζει το θέμα είναι το εξής: «πώς να αρχίσω την έκθεση».

Πρέπει όμως να θέσουμε το θέμα διαφορετικά: «πότε καταπιανόμαστε με τον πρόλογο;». Η απάντηση είναι η εξής: όταν έχουμε συγκεντρώσει το υλικό που κρίνεται απαραίτητο για την ανάπτυξη του θέματος. Η ανάπτυξη του θέματος καθορίζει και διαμορφώνει τον πρόλογο, όχι ο πρόλογος την ανάπτυξη.

Σκοπός του προλόγου είναι :

- να κατατοπίσουμε τον αναγνώστη σχετικά με το θέμα που θα διαπραγματευτούμε
- να τον προετοιμάσουμε διανοητικά, ώστε να μπορέσει να παρακολουθήσει την ανάλυση του θέματος.
- με σύντομες, σαφείς και χαρακτηριστικές φράσεις αποσκοπεί στην πρόκληση του ενδιαφέροντος του αναγνώστη
- η προετοιμασία για τη μετάβαση στο κύριο μέρος.

Ο πρόλογος πρέπει να συνδέεται οργανικά με την όλη ανάπτυξη. Όσο περισσότερο εκπληρώνει αυτή την προϋπόθεση ένας πρόλογος, τόσο πιο εύστοχος, πιο λειτουργικός είναι.

Δομή του προλόγου

Για να πετύχει λοιπόν το ρόλο του θα μπορούσε να έχει την ακόλουθη δομή.

ΘΕΜΑ (επαναδιατύπωση των δεδομένων της εκφώνησης)

ΘΕΣΗ (από ποια θέση μιλάμε ή γράφουμε, ως τι –π.χ. ως εκπρόσωποι του δεκαπενταμελούς)

Δίνουμε κάποιες οδηγίες που έχουν ως απώτερο στόχο όχι να απομνημονευτούν στείρα και παθητικά, αλλά να αποτελέσουν ερεθίσματα προβληματισμού και διαφορετικού κάθε φορά συνδυασμού ενεργοποιώντας τη φαντασία του μαθητή.

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΣ: Η αφετηρία του προλόγου είναι το **γενικό πλαίσιο** μέσα στο οποίο είναι ενταγμένο αυτό το ειδικό ζήτημα. Σ' αυτή την περίπτωση υπάρχει η δυνατότητα να δώσουμε ορισμένα χαρακτηριστικά της σύγχρονης εποχής, να αναφερθούμε σε θεσμούς, αξίες που ρυθμίζουν τη ζωή και τη σχέση των ανθρώπων, στα οποία θα ενταχθεί και η κυρίαρχη, γενική έννοια του θέματος.

Π.χ.: Έχει πλέον αποδειχτεί ότι η επιστημονικοτεχνική πρόοδος δημιουργεί σοβαρά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα σε όλες τις χώρες, αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες. Ένα από τα σημαντικότερα είναι και η ανεργία που πλήττει κυρίως τους νέους, το τμήμα του ενεργού πληθυσμού που, ενώ έχει την κατάρτιση και τη βούληση, δεν έχει τη δυνατότητα να ενταχθεί στην παραγωγική διαδικασία. Η κατάσταση αυτή είναι θεμιτό να απαιτεί την εξέταση των αιτιών που οδηγούν σ' αυτή τη νοσηρή πραγματικότητα.

ΕΠΑΓΩΓΙΚΟΣ: Μπορούμε να **αρχίσουμε αναφερόμενοι σε κάποιο περιστατικό από την καθημερινή ζωή παρουσιάζοντάς το ως ενδεικτικό στοιχείο** της έννοιας με την οποία θα ασχοληθούμε. Στην περίπτωση αυτή μπορούμε να καταφύγουμε σε γεγονότα επίκαιρου χαρακτήρα που μας γνωστοποιούνται από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας.

Χρειάζεται να προσέξουμε ιδιαίτερα πώς θα περάσουμε από το περιστατικό στη γενίκευση του, δηλαδή πώς θα μεταβούμε από το περιστατικό στο φαινόμενο ή το πρόβλημα.

Π.χ.: Δισεκατομμύρια άνθρωποι παρακολούθησαν στις αρχές του 2003 συγκλονιστικές εικόνες από το πεδίο των μαχών και τις πόλεις του Ιράκ. Το γεγονός αυτό αποτελεί ένα ενδεικτικό στοιχείο των στρατιωτικών συρράξεων που ξεσπούν σε διάφορα σημεία του πλανήτη και των ολέθριων συνεπειών τους. Η θέα των νεκρών, των υλικών καταστροφών, του σωματικού και ψυχικού πόνου απαιτούν την ευαισθητοποίηση και τη δραστηριοποίησή μας για την προώθηση διάφορων μέσων αντίδρασης ενάντια στον πόλεμο.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ: Μπορούμε ακόμα να χρησιμοποιήσουμε **ιστορική αναφορά όσον αφορά το περιεχόμενο του θέματος που αντιμετωπίζουμε**, προκειμένου να το τοποθετήσουμε στην ιστορική του εξέλιξη ή να επισημάνουμε ομοιότητες και διαφορές με άλλες χρονικές φάσεις του.

Π.χ.: Όταν σε παλιότερες εποχές οι άνθρωποι άκουγαν τους ντελάληδες να διαλαλούν την πραμάτεια τους, αλλά και όταν, το δέκατο ένατο αιώνα, εμφανίστηκαν οι έντυπες διαφημίσεις, κανείς δε φανταζόταν την έκταση και τη σημασία των σύγχρονων διαφημιστικών μηνυμάτων. Σήμερα η διαφήμιση έχει αναχθεί σε βασική προϋπόθεση

για την επιτυχία κάθε δραστηριότητας, υποδουλώνοντας παράλληλα το άτομο στον καταναλωτισμό και στο υλιστικό πνεύμα. Ο καθοριστικός ρόλος αυτού του φαινομένου στη ζωή μας καθιστά αναγκαία την εξέταση τόσο των αρνητικών επιπτώσεων όσο και των μέτρων που κρίνονται απαραίτητα να ληφθούν.

ΑΝΤΙΘΕΣΗ: Ο πρόλογος που **παρουσιάζει το στοιχείο της αντίθεσης μπορεί να αρχίσει με την αντίθετη έννοια - ιδέα από αυτή που εκφράζει το θέμα της έκθεσης** (π.χ. ειρήνη - πόλεμος \ ανεργία - εργασία \ αξιοκρατία - αναξιοκρατία). Επίσης, μπορεί αυτή η αντίθεση ήδη να εμπεριέχεται στο θέμα της έκθεσης και απλώς να παρουσιάζεται προλογικά.

Π.χ.: Η κάλυψη των βιοτικών αναγκών, η δυνατότητα έκφρασης της δημιουργικότητας και η αποφυγή της περιθωριοποίησης είναι μόνο μερικές από τις σημαντικές προσφορές της εργασίας. Δυστυχώς, στις μέρες μας δεν παρέχεται σε όλους τους ανθρώπους η δυνατότητα να απολαύσουν όλα αυτά τα αγαθά, καθώς το πρόβλημα της ανεργίας μαστίζει τη σύγχρονη κοινωνία. Η αδυναμία του ατόμου να συμμετέχει στην παραγωγική διαδικασία πλήττει κάθε κοινωνική ομάδα, κυρίως όμως τους νέους, γεγονός που καθιστά αναγκαία την εξέταση των πηγών που γεννούν τη δεδομένη κατάσταση.

ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΠΑΝΑΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗΣ:

Σχολιάζουμε εκτενέστερα το θέμα χρησιμοποιώντας και εξωθεματικές πληροφορίες Προσοχή! Δεν πρέπει ο πρόλογος να μετατραπεί σε στείρα επανάληψη του εκθεσιότιτλου.

Π.χ.: [Το φαινόμενο της διακίνησης, εμπορίας και χρήσης ναρκωτικών ουσιών σήμερα τείνει να προσλάβει επιδημικές διαστάσεις. Αυτό, όμως, που προκαλεί ανησυχία στην κοινή γνώμη είναι οι επιπτώσεις που μπορεί να έχει το φαινόμενο αυτό ιδιαίτερα για τους νέους= επαναδιαπραγμάτευση του θέματος]. [Για το λόγο αυτό η Πολιτεία έχει αμετάθετο χρέος να συνδράμει στην εκρίζωση του κοινωνικού αυτού καρκινώματος= μετάβαση στο Κ. Θ].

ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ:

Επιδιώκεται η προβολή των εκφάνσεων εκείνων του θέματος, που το καθιστούν κρίσιμο, περίπλοκο, σύνθετο.

Π.χ.: Ο ρατσισμός, αναντίρρητα, αποτελεί ένα από τα σοβαρότερα κοινωνικά προβλήματα για κάθε αναπτυσσόμενη κοινωνία. Η ύπαρξή του ναρκοθετεί την κοινωνική ομαλότητα αλλά και πυροδοτεί εκδηλώσεις βίας. [Ιδιαίτερα σήμερα, σε μια εποχή παγκοσμιοποίησης και με δεδομένη την πολυπολιτισμικότητα των σύγχρονων

κοινωνιών, ο ρατσισμός πρέπει να παταχθεί ώστε να επιτευχθεί η ισορροπία σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας= μετάβαση στο Κ. Θ.]

ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΕ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΥΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΖΗΤΟΥΝΤΑΙ :

Επιλέγουμε **παραμέτρους που αφορούν το θέμα αλλά δεν μας τις ζητά.** Επικεντρώνουμε την προσοχή μας στη σπουδαιότερη από αυτές την αναλύουμε σύντομα και στη συνέχεια συνδέουμε με το θέμα.

Π.χ.: Ο σημαντικότερος κίνδυνος που αντιμετωπίζει η σύγχρονη δημοκρατία είναι αυτός του εκφυλισμού και της αυτοδιάλυσης, καθώς βασικά συστατικά της στοιχεία, όπως είναι οι νέοι σε ηλικία πολίτες, αρνούνται τη συμμετοχή τους στα κοινά και αποστρέφονται στο σύνολο της την πολιτική.(= αναφορά σε μία από τις σπουδαιότερες επιπτώσεις του φαινομένου κατά την κρίση μας)[Κρίνεται λοιπόν αναγκαία η εξέταση των παραμέτρων που οδηγούν στη γιγάντωση του φαινομένου έτσι ώστε οι λύσεις να προκύψουν ευκολότερα= μετάβαση στο Κ. Θ]

ΜΕΘΟΔΟΣ ΟΡΙΣΜΟΥ

Πολλές φορές βρισκόμαστε στην ανάγκη **να διασαφηνίσουμε ορισμένες έννοιες** και, κατά κύριο λόγο, τη Γ.Ε. Αυτό πρέπει βέβαια να γίνει **στην αρχή της έκθεσης.** Στο σημείο αυτό πρέπει να τονίσουμε ότι, ακόμη κι αν παραστεί ανάγκη να αναφερθούμε στο περιεχόμενο της Γ.Ε. για οποιονδήποτε λόγο καλό είναι **να αποφεύγουμε τον πλήρη ορισμό.** Κι αυτό, γιατί ο ορισμός, **ανακόπτει τη φυσική ροή του λόγου και το δυναμισμό του,** στοιχεία απαραίτητα για την έκθεση. Σ' αυτές τις περιπτώσεις είναι **προτιμότερο να προσδιορίσουμε την έννοια με άλλα στοιχεία.**

Τι αποφεύγουμε στον πρόλογο

- Αποφεύγουμε τις τυποποιημένες εισαγωγές. Ο πρόλογος πρέπει να φέρει - όπως και όλη η έκθεση άλλωστε - τη σφραγίδα του γράφοντος, ώστε το κείμενο να είναι ομοιογενές.
- Αποφεύγουμε τις ιστορικές αναδρομές που ξεκινούν από τα προϊστορικά χρόνια και φθάνουν στα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο σύγχρονος άνθρωπος.
- Αποφεύγουμε την επανάληψη του θέματος αντλώντας λέξεις και φράσεις από αυτό ή παρουσιάζοντας το με λόγια δικά μας. Κάτι τέτοιο δηλώνει αμηχανία και δυστοκία σκέψεων.
- Αποφεύγουμε τις αοριστίες και τις γενικότητες, χωρίς να λέμε κάτι ουσιαστικό που αφορά το θέμα.
- Αποφεύγουμε να υπεισέλθουμε σε αναλύσεις και λεπτομέρειες, γιατί αυτά ανήκουν στην ανάλυση.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αποτελεί το τελευταίο τμήμα της έκθεσης και σφραγίζει κατά κάποιον τρόπο όλη την πορεία της σκέψης. Είναι ένα είδος «εξόδου» από την ανάπτυξη, που πρέπει να γίνεται ομαλά. Ο επίλογος είναι τόσο σημαντικός όσο και ο πρόλογος, γιατί και οι δύο οριοθετούν το γραπτό μας κείμενο. Κατά συνέπεια, η προσοχή που οφείλουμε να του επιδείξουμε είναι ανάλογη με τη σπουδαιότητα του. Παράλληλα, ο επίλογος αποτελεί και την τελευταία εικόνα που έχει ο αναγνώστης για την έκθεση μας.

Πότε συνθέτουμε τον επίλογο: η σύνθεση του προϋποθέτει μια εξασφαλισμένη ανάπτυξη.

Έκταση: Είναι μία παράγραφος και πρέπει να βρίσκεται σε συμμετρική αναλογία με το κυρίως μέρος και τον πρόλογο.

Για τον επίλογο ισχύει ό,τι και για τον πρόλογο. Δεν υπάρχουν καθολικοί επίλογοι, γιατί ακριβώς οι απαιτήσεις του κάθε θέματος είναι διαφορετικές. Μπορούμε, απλώς, έχοντας κάποιες οδηγίες στο μυαλό μας να τις εφαρμόσουμε με προσοχή ελέγχοντας ταυτόχρονα τη χρησιμότητα τους με βάση το θέμα.

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΚΟΣ: Συμπυκνώνει τα ληπτέα μέτρα – εφόσον δε ζητούνται προς διαπραγμάτευση στο κυρίως θέμα.

Παράδειγμα δεοντολογικού επιλόγου:

Δεδομένο: Βία

Ζητούμενα: α. αίτια β. συνέπειες

Είναι, λοιπόν, επιβεβλημένο να πατάσσεται η βία και να αποβάλλεται από τη ζωή και τις εκδηλώσεις κάθε κοινωνίας γιατί υποβαθμίζει τον άνθρωπο και απειλεί την κοινωνική ευστάθεια. Είναι, όμως, ωφελιμότερο η αντιμετώπισή της να είναι ριζική καθώς η απλή περιστολή της δεν επιλύει οριστικά το πρόβλημα παρά μόνο το αναχαιτίζει προσωρινά.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΟΣ: Παρουσιάζονται περιγραφικά και ασχολίαστα οι βασικές θέσεις που υποστηρίχθηκαν στο κυρίως θέμα.

Φράσεις έναρξης ανακεφαλαιωτικού επιλόγου:

Εύκολα, λοιπόν, συνάγεται το συμπέρασμα ότι...

Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό ότι...

Αβίαστα, λοιπόν, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι...

Το κεντρικό, λοιπόν, πόρισμα που αναδύεται από τη σύντομη αυτή μελέτη του προβλήματος συμπυκνώνεται στο....

Παράδειγμα ανακεφαλαιωτικού επιλόγου:

Δεδομένο: Τεχνολογία Ζητούμενο: α. θετικά

β. αρνητικά

Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό ότι η ανθρώπινη ζωή, καθώς έχει παγιδευτεί σε μια αχαλίνωτη τεχνοκρατία, κινδυνεύει να χάσει το αληθινό της νόημα. Από τον άνθρωπο εξαρτάται η αποσυμπλοκή, για να επανεύρει την αυτοτέλειά της στα πλαίσια της αρμονικής συνύπαρξης του ηθικοπνευματικού και υλικοτεχνικού πολιτισμού.

ΣΥΝΕΝΩΤΙΚΟΣ (μέθοδος συγκερασμού)

Εφαρμόζεται σε διπολικά θέματα (θετικά- αρνητικά). Γίνεται συνοπτική αναφορά στις δυο αντίθετες θέσεις και διατύπωση μιας τρίτης που αποτελεί συγκερασμό των άλλων δυο.

Παράδειγμα συνενωτικού επιλόγου:

Δεδομένο: Διαφήμιση

Ζητούμενο: α. θετικά, β. αρνητικά

Καταλήγοντας εύκολα μπορεί κανείς να πιστοποιήσει ότι τόσο η πρώτη όσο και η δεύτερη άποψη για τη διαφήμιση κινούνται στο χώρο του δογματισμού. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η διαφήμιση επαναστατικοποίησε τη ζωή των ανθρώπων (Α' θέση). Από την άλλη, όμως, δεν πρέπει να αγνοούμε ότι η διαφημιστική λειτουργία, αναπαράγοντας πλασματικές ανάγκες ή προωθώντας αρνητικά πρότυπα αλλοτριώνει τον άνθρωπο του καιρού μας (β' θέση). Το ζητούμενο, όμως δεν είναι η ανάδειξη του αμφιλεγόμενου ρόλου της διαφήμισης αλλά η μεγιστοποίηση της θετικής λειτουργίας της και η άμβλυση των αρνητικών εκφάνσεών της (Γ' θέση).

ΣΕ ΔΟΜΙΚΟΥΣ ΑΞΟΝΕΣ

1^{ος} άξονας: Συνοπτική επισήμανση του κινδύνου που απορρέει από το πρόβλημα .

2^{ος} άξονας: Υπογράμμιση του χρέους ατόμου & πολιτείας για την αντιμετώπιση

3^{ος} άξονας: Έμφαση στην καταπολέμηση των βαθύτερων αιτιών

4^{ος} άξονας: Προβολή της αναγκαιότητας επιστροφής σε ένα ανθρωποκεντρικό πλαίσιο ζωής.

Παράδειγμα επιλόγου σε δομικούς άξονες

Δεδομένο: Βία

Ζητούμενο: α. αίτια, β. συνέπειες:

Συμπερασματικά, είναι ανάγκη να ομολογήσουμε ότι η έξαρση της βίας ναρκοθετεί την κοινωνική ζωή και δυναμιτίζει την πρόοδο του ανθρώπου σε όλους τους τομείς δραστηριότητάς του (1^{ος} άξονας). Απαιτείται, επομένως άτομο και πολιτεία να αφυπνιστούν και να δραστηριοποιηθούν αποφασιστικά για την αντιμετώπιση της κοινωνικής αυτής μάστιγας (2^{ος} άξονας). Οφείλουμε, ωστόσο, να αντιληφθούμε ότι οποιαδήποτε προσπάθεια αναληφθεί δε θα τελεσφορήσει αν δεν υπάρξει ένας επαναπροσδιορισμός αξιών στη σύγχρονη κοινωνία (3^{ος} άξονας).χρειάζεται, λοιπόν, να επαναφέρουμε στη ζωή μας τις ανθρωπιστικές αξίες και να επανατοποθετήσουμε τον άνθρωπο στη θέση που πραγματικά του ανήκει, στο κέντρο δηλαδή της ζωής (4^{ος} άξονας)

